

DVIJE MATRIKULE BRATOVŠTINE SV. SILVESTRA U ZADRU

IVO PETRICIOLI

Srednjovjekovne bratovštine, udruženja na religioznoj ili na cehovskoj osnovi, predstavljaju veoma značajnu pojavu udruživanja zapostavljenih i ugroženih društvenih kategorija unutar srednjovjekovnih gradova. One imaju veliko značenje u izučavanju socijalnih i etničkih struktura u tom udaljenom vremenu, a njihov arhivski inventar i tradicije pružaju dragocjen materijal za izučavanje kulturnih prilika. Posebno su zanimljive bratovštine u našim primorskim gradovima, gdje se u duhovnom životu gradskog puka susreću stare tradicije hrvatskog življa i romanski utjecaji.

U Zadru je tokom stoljeća, a posebno u srednjem vijeku, bilo dosta bratovština; neke su bile cehovske, u kojima su bili udruženi različiti obrtnici, a druge su bile na vjerskoj osnovi i djelatnost im je bila pretežno karitativna.¹

Jedna od vjerskih bratovština bila je i bratovština bičevalaca (flagelanata) sv. Silvestra. Ta je bratovština imala svoje sjedište najprije u crkvi sv. Silvestra, koja se nalazila na južnom uglu grada, na križanju današnje Kovačke ulice i ulice Narodne milicije, pa joj odatle i ime sv. Silvestra.² Godine 1412. preselila se u crkvu sv. Tome, južno od crkve sv. Krševana, i prenijela na nju ime sv. Silvestra. Dok se nalazila u staroj crkvi, ta se je crkva često nazivala imenom bičevalaca. U latinskim dokumentima tog vremena javlja se s epitetom »verberatorium« ili »de batutis«.³

¹ V. Cvitanović, »Bratovštine grada Zadra«, *Zadar, zbornik*, Zagreb, 1964, str. 457—470; N. Klaić — I. Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku do 1409*, Zadar, 1976, str. 481.

² I. Petricioli, »Lik Zadra u srednjem vijeku«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, XI—XII/1965, str. 151 i na planu I br. 45.

³ A. Strgačić, »Kada je zadarska bratovština flagelanata prešla iz crkve sv. Silvestra u crkvu sv. Tome Apostola«, *Vjesnik Stateškog društva katoličkih svećenika NRH*, IV/1957, br. 1—4, str. 56.

Baveći se u zadnje vrijeme arheološkim istraživanjem crkve sv. Tome, sagrađene već krajem V ili početkom VI st., koja je bila u funkciji sve do početka XIX st.,⁴ suočio sam se s većim brojem nadgrobnih ploča, pretežno iz XV st., koje su pripadale članovima bratovštine sv. Silvestra. Istraživanja sam morao usmjeriti i u tom pravcu,⁵ pa sam u sretnim okolnostima došao do važnih podataka u ostavštini dra Luke Jelića, koja se nalazi u Arheološkom muzeju u Splitu.

Zadarsku bratovštinu sv. Silvestra spominjali su razni autori, ali tek usput raspravljajući o vremenu postanka i o tome koliko dugo su se bavili bičevanjem. Najopširnije je o njoj pisao A. Strgačić, objavivši u cijelosti ispravu o preseljenju iz crkve sv. Silvestra u crkvu sv. Tome god. 1412.⁶ Brunelli je upozorio da su se u njezinu inventaru nalazile dvije knjige pjesama (pjesmarice) te kostim i maska (*cauo*) Jude, što govori da su se članovi bratovštine bavili crkvenim prikazanjima.⁷ O tome je pisao i Fancev.⁸ Brunelli je do tog podatka došao u matrikuli (pravilniku) bratovštine koja se nalazila u biblioteci obitelji Lantana. Tu matrikulu spominje i Praga,⁹ ali je nitko nije objavio, a niti se zna gdje se sada nalazi i da li se uopće sačuvala nakon ratnih nedaća.

U Jelićevoj ostavštini našao sam ne samo prijepis i dvije fotografije te matrikule, nego i djelomični prijepis i fotografije druge, koja se nalazila u biblioteci obitelji Filippi. Prva je započeta 1426. god., a druga 1540.

Kad je Mletačka Republika učvrstila svoju vlast u Zadru nakon 1409. god., bratovštine su se reorganizirale. Mletačka je vlast izlazila njima u susret i odobravala im pravila. Bratovštinu sv. Jakova Galicijskog čak je iskoristila za svoje političke interese.¹⁰ Osim spomenutih matrikula bratovštine sv. Silvestra, u Zadru su se sačuvale matrikule bratovštine sv. Jakova Galicijskog,¹¹ bratovštine ribara i

⁴ I. Petricioli, »Jedan nepoznat arhitektonski spomenik u Zadru«, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 4/1966, str. 59–70; Isti i P. Vežić, »Izvrještaj o istraživanju i konzervaciji ostataka bazilike sv. Tome u Zadru«, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 1/1975, str. 101–110.

⁵ O bratovštini sv. Silvestra ima podataka u Naučnoj biblioteci u Zadru, među rukopisima na poziciji Ms. 507 (20993), Ms. 89 (11094), Ms. 337 (15306) fasc. III. Cvitanović citira dva kodeksa u Historijskom arhivu u Zadru (Cvitanović, *n. d.*, str. 463, bilj. 57).

⁶ Strgačić, *n. d.*

⁷ V. Brunelli, »Il comune il sul finire del tempi di Mezzo«, *Archivio storico per la Dalmazia*, XIX/1935, str. 73.

⁸ F. Fancev, »Hrvatska crkvena prikazanja«, *Narodna starina*, XI, str. 145; Isti u *Hrvatskoj enciklopediji*, III, str. 251, Zagreb, 1942.

⁹ G. Praga, »Zara nel Rinascimento«, *Archivio storico per la Dalmazia*, XX/1935, str. 312, bilj. 2.

¹⁰ M. Novak - Sambrailo, »Matrikula bratovštine sv. Jakova iz Galicije u Zadru«, *Radovi Arhiva JAZU*, I/1972.

¹¹ Naučna biblioteka u Zadru, Ms. 864.

mornara sv. Andrije,¹² bratovštine kovača,¹³ te bratovštine sv. Petra¹⁴ i bratovštine svećenika.¹⁵

Matrikulu koja se nalazila u biblioteci Lantana Jelić opisuje ovako:

»*Matrichula fratalee sancti Silvestri*, kožnati rukopis 0,27 x 0,195 m, po 2 (antiposta) neispisana, te 52 od kojih neispisanih 14v — 17, 31v, 34, 35 — 41, 44 — 52; ostriženi foliji između 8v — 9, 10v — 11, 15v — 16, 17v — 18, 20v — 21, čitav f. 23, 26v — 27, 44v — 45. Oklop drveni prevučen crvenom kožom s kožnatim zaponcima, obložen izvorno kovnim okovom (od srebra) sada odstranjenim. Pismo je raznih ruku i doba od g. 1426 — «.

Prema Jelićevoj fotografiji folija 17v i 18 mogao bih dodati da originalni stariji tekst pisan lijepom goticom prate i suvremeni inicijali.

Foliji od 1 do 3v sadrže pravila bratovštine. Nakon uvodnog teksta na latinskom, koji sadrži dataciju (1. XI 1426) slijedi 11 točaka pravila pisanih talijanski. Po pravilima doznajemo da je na čelu bratovštine stajao gastald, a uz njega prokurator, vikar i 12 dekan. Bratovština ima i pisara (*scriuan*) na plaći, a bira i tri svećenika-kapelana i dva đakona (*zagi*) za vjerske obrede. Uprava bratovštine bira se na godinu dana. Njihova služba se može produžiti, ali ne preko dvije godine. Gastald ne može biti tokom života u službi više od 6 godina, a dekan više od četiri. Određuje se broj od 25 članova koji se biraju doživotno (*in vita*). Osim za vjerske dužnosti članovi bratovštine morali su se brinuti i zato da se međusobno pomažu u nevolji. Siromašne i bolesne članove treba pomagati, a umrle dostojno sahraniti. Nema tu spomena o bičevanju čime su se bavili u ranijim stoljećima. Pravila su odobrili gastald, prokurator, vikar i 25 doživotnih članova i 25 njihovih zamjenika, koji se svi poime-nično navode. Na fol. 3v nalazi se potpis gradskog kneza Fantina de Ca de Pesaro i bilježničko ovjerenje s potpisima još nekolicine. Na fol. 4 i 4v nalaze se dvije odredbe o disciplini članova i o dužnostima dvodesetpetorice. Potpisano je tu 18 članova.

Značajne su odredbe od 23. XII 1453. (fol. 6v) u vezi s izborom trojice kapelana bratovštine. Od njih se traži da nedjeljom i blagdanom čitaju evanđelje, epistolu i ispovijed na hrvatskom (*Ancora vollamo che dity capellany sono tenuty a dir ogni dumyniga e fessta prinzipal a dir vangelio e pisstola e confessyon in scauo*), zatim da pasionske molitve od Cvijetne nedjelje do Uskrsa također čitaju na našem jeziku (... *da dumiyngia di oliuo a dir passyony tuty in scauo per fino a pasqua*).

¹² Na istom mjestu, Ms. 38.

¹³ Na istom mjestu, Ms. 50.

¹⁴ C. Cecchelli, *Zara, catalogo delle cose d'arte ed antichità*, Roma, 1932, str. 65.

¹⁵ N. d., str. 121.

Fol. 10 do 14 sadrže inventar pokretne i nepokretne imovine bratovštine, po ondašnjem običaju nizano redom bez obzira na vrstu predmeta. Sastavljen je 2. I 1414. kod primopredaje dužnosti gastalda. Izdvojiti ću najvrednije i najzanimljivije predmete.

Na prvom mjestu navodi se srebrna pozlaćena bista — relikvijar sv. Silvestra koja se do danas sačuvala: »*In primo si e lu chao de arcento (!) indorado e cum uno aristaldo di suura in lo qual sie spina de la chorona de lo nostro Signor e snu dio. In lo qual chao de arcento si e p(er) pa (!) testa de miser sancto Siluestro Papa nostro protectur.*« Bista je izrađena god. 1367. O tome nam govore dva dokumenta. Prvi, datiran 14. VII 1367, jest punomoć koju su u ime bratovštine dali gastald Grupša pok. Prodana, zlatar i dekani Kuzina pok. Jurislava, krojač, Jakov pok. Slavale, također krojač, Benko pok. Petra, postolar, Bartul pok. Jurja, krznar, zadarskom plemiću Kolanu Benji.¹⁶ Drugi, datiran sutrađan, govori o narudžbi biste. Kolan predaje u ime bratovštine kotorskim zlatarima Melši i Radoslavu 40 unča kvalitetnog srebra da »istoj bratovštini učine jednu srebrnu glavu u čast i za poštovanje sv. Silvestra«. ¹⁷ Prvotno je na svečevoj glavi stajala mitra. Prerađena je u tijaru god. 1402, o čemu svjedoči ugraviran natpis »MCCCCII TEMPORE GASTALDI MAGISTRI MARTINI LAPICIDE MM CVM SOCIIS SVIS DEGA[N]JIS ME FECI[T]«. Taj majstor Martin lapicida javlja se kao gastald bratovštine sv. Silvestra, s nadimkom Jasuaga, zajedno s dvojicom dekana Jakovom Bolkanićem i Jakovom Dustinićem, težacima, u dokumentu datiranom 29. IV 1402.¹⁸ Budući da je bio još živ nakon preseljenja bratovštine u crkvu sv. Tome, pa se spominje u spisku članova na fol. 26 ove matrikule (*Martin Jasuaga*) mogao bi se uz njega vezati podatak o gradnji oltara sv. Martina i sv. Silvestra, koji je dao izraditi »maistro Martin.« Nedavno smo na poleđini jedne mramorne spomen-ploče u Zadru otkrili starokršćanski reljef križeva i preko njega fragmentaran natpis u gotičkoj majuskuli:

»QUES]TO ALTAR ADORNO AL ONOR DI DIO E DI SAN S[IL
VES]TRO E DI SAN MARTIN P(ER) ANIMA SUA E DI
EQI MOR TI ST
M]AISTRO MARTIN D[ITO JASVAGA?]
OL ITO E QVA S
RELIQVIE«. ¹⁹

¹⁶ Histořijski arhiv u Zadru, Spisi zadarskog notara P. Perenćanusa B. I, sv. V, (sveščić 5), fol. 49.

¹⁷ Na istom mjestu, fol. 50.

¹⁸ Spisi zadarskog notara Salassicha B. unica, F. I/2 fol. 52v.

¹⁹ Ta je ploča u spomen na boravak austrijskog cara Franje u Zadru postavljena pod arkadama Zmajevićeva sjemeništa. Kako je u to vrijeme bila upravo zatvorena crkva sv. Tome (sv. Silvestra), može se pretpostaviti da je odatle donesena.

U inventaru se spominje na vrhu tijare kristalna čašica s relikvijom trnove krune Kristove. Taj detalj danas nedostaje.²⁰

Bratovština je posjedovala više srebrnih predmeta. Navodi se pet križeva od pozlaćena srebra, od kojih neki s emajlom, dva srebrna relikvijara u obliku ruku, jedan srebrn u obliku prsta, dvije srebrne ampule, srebrna kruna koja se stavljala na glavu velikom drvenom rasputom Kristu (. . . *suura la testa de lu crucifixu grandu*), srebrni pacifikal u obliku križa koji je »obnovljen u doba gastalda Matije Marulića«, srebrna pokaznica, deset srebrnih i pozlaćenih kaleža, srebrni kadionik, emajlirana škrinjica s relikvijama, mala ampula s relikvijom »Bogorodičina mlijeka« okovana pozlaćenim srebrom, te mali pozlaćeni križić-pacifikal.²¹ Navode se nadalje drveni relikvijar u obliku ruke i jedno slikano raspelo. U inventaru se spominje i nekoliko ikona: jedna s likom sv. Krševana, druga, nova, »grčki rad« (. . . *de laouro grego noua*) i treća, »stara«, posebno jedna srebrna »*sura taula de libro*« koja košta 40 libara. Na kraju inventara navodi se postavljanje neke, valjda, izrezbarene i pozlaćene ikone na glavni oltar 31. X 1447: »*MCCCCXXXVII die ultimo otobre Vna ancho(na) posta sul altar grando/chorporala (?) intrada (valjda »intaiada«) e indorada. Qual fo fato in tempo de maistro Marcho chaleger de Sibenicho gastaldo e cho(n) ofi(c)ali.*« Od kipova spominju se dva drvena anđela, te kip Marije, sav pozlaćen (*Anchor I^a santa Maria indorada*), te pozlaćeno drveno raspelo koje se nosi u procesijama u korizmi. Bratovština je imala i zastavu (*bandera*) s likom sv. Krševana i dvije bratimske zastave (*cunfaluni*).

Nabraja se mnogo crkvenog ruha, pokrivača, ukrasa i stolnjaka za oltare. Spominje se i 34 tunike koje su na procesijama oblačili članovi bratovštine i k tome još 38 »novih, velikih i malih«. Svakako je najinteresantniji Judin kostim: »*Anchora uno vestimento di maledito Juda*«. Uz dva mala zvončića spominje se i »*lu chauo di Juda*«. Kako se bista sv. Silvestra naziva »cauo«, nema sumnje da se ovdje radi o maski.²² Ta dva predmeta, kako rekosmo, služila su za predstave, prikazanja. Uz tu djelatnost možda se mogu vezati još dva predmeta: »... *un mantileto nigro dipinto con oro*« i »... *una vesta de Nostra Dona rusa in grana*«, ako se u prvom slučaju ne radi o plaštu za pogrebne svečanosti, a u drugom o odjeći za neki Marijin kip.

²⁰ U inventaru relikvija crkve sv. Silvestra u XVII st., koji donosi Fondra, bista se naziva relikvijarom sv. Fausta. (»Le reliquie di s. Fausto, in una testa d'argento«, L. Fondra, *Istoria della insigne reliquia di San Simeone Profeta*, Zadar, 1855, str. 12.)

²¹ Fondra (n. m.) nabraja ruku sv. Prljama, ruku sv. Donata, relikviju sv. Marcele u kristalnoj posudi, relikvije sv. Kristofora i sv. Rogerija, veo sv. Barbare također u kristalnim relikvijarima te srebrnu posudicu s Bogorodičnim mlijekom.

²² Strgačić pogrešno misli da se spominje konop Judin. (A. Strgačić, »Hrvatski jezik i glagoljica u crkvenim ustanovama grada Zadra«, Zadar, zbornik, 1964, str. 391, bilj. 196.)

I. PETRICIOLI

Od knjiga spominju se tri misala: »jedan — stari, drugi — novi« i posebno treći — s koricama od crvene kože. Zatim: knjiga za večernju, jedan gradual, jedan antifonar, legenda o sv. Silvestru, dvije pjesmarice (*Ancora II quaderni di chançone uno uechio et altro nuouo, uno de charta pergamina et altro de bombasina*) i knjiga matjškule (*una Matricula fata in forma di libro ben in punto cum le solemnitade scrite in issa e cum le uçanze de lu guuarnamento de la ditta Fradalia*). Na kraju inventara navodi se jedan novi evangelijar s epistolama, uvezan u bijelu kožu (*Anchora uno euangeliario cum le sue pistule nouo chuuerto chum pele bianche*). Uz misale, evangelijar i pjesmarice ne kaže se na kojem su jeziku pisane, ali s obzirom da se od kapelana traži da čitaju hrvatski (*in scauo*), nema sumnje da su te knjige, posebno pak evangelijar i pjesmarice, bile tako i napisane. To potvrđuje i podatak iz oporuke svećenika Butka pok. Radoslava, župnika Poveljane na otoku Pagu, od 11. X 1438, koji je bratovštini sv. Silvestra u Zadru ostavio »*unum manuale cum certis officiis annualibus intus scriptis in littera schauona super pergamento*«. ²³

Posebno se navodi original isprave zadarskog nadbiskupa Luke od 20. VI 1412. o preseljenju bratovštine iz crkve sv. Silvestra u crkvu sv. Tome, koja je doprla do danas tek kao prijepis ovjerenog prijepisa. ²⁴ U dodatku inventara spominje se i ovjereni prijepis iste isprave iz 1419. god. Ovjeru je izvršio ninski kaptol, 8. I te godine.

Od nekretnina bratovština je posjedovala tada zidanu kuću, teren na kome se nalazila kućica težaka Jurja Pulića i mlin za masline, sve u predjelu Baba, ²⁵ zatim maslinik kod crkve Gospe Maslinske, česticu zemlje na Puntamiki, maslinik u Gaženici, daščaru kod klaunice, kuću kod sv. Frane, drvenu kuću kod gradskog zida blizu klaunice i jednu kućicu, koju je ranije posjedovao neki Jankulin.

Na fol. 17v nalazi se tekst lauda u počast mletačkog dužda Michele Steno, sastavljen 31. XII 1412. Od fol. 18 do fol. 28 (fol. 23. na žalost nedostaje) nalazi se popis članova bratovštine od god. 1410. do 1426. s naznakom svih funkcionara koji su se u tom razdoblju izmijenili na raznim častima. Velika množina hrvatskih imena, prezimena i nadimaka (*Butcho, Ciuitcho, Radoicho, Maroe, Radoe, Vladislafh, Gregurica, Ueselich, Bedriceuich, Guerceuich, Mirosich, Chuçica, Mechocrif, Turpia, Belaç, Milaglauiça, Sramota, Rabanas, Cerencanin, Segnanin, Çelenco, Dobrocinaç, Metliça, Cogulich, Pribudich, Goycich, Clobuçar itd.*) jasno svjedoči zbog čega se tražilo da kapelani čitaju evanđelje i epistolu »*in scauo*«. Na nekoliko mjesta od fol. 17v do fol. 29

²³ Naučna biblioteka u Zadru, Ms. 507, str. 380.

²⁴ S t r g a č i ć, »Kada je . . .«, str. 64—65.

²⁵ Kuća, vlasništvo bratovštine, u predjelu Baba spominje se i u Zadarskom katastru. (S. A n t o l j a k, »Zadarski katastr 15. st.«, *Starine*, 42/1949, str. 380 i 405, bilj. 98.)

spominje se posebno pristup nekog pojedinca u bratovštinu. Na fol. 29v navodi se 20 imena, a na fol. 30 godina 1427. i šest imena. Na fol 43 nalazi se popis članova (bratima) u godini 1504.

U svom prijepisu Jelić je izdvojio razne odredbe zadarskih knezova u vezi s bratovštinom, uglavnom potvrde slobodina i zaključaka uprave, od 1432. god. do 1543. god., koje su zapisane na raznim folijima. Jelić ih donosi u registima na našem jeziku. Od njih bih posebno ukazao na odredbu od 15. VII 1488. zato što je tada bio gastald Pavao Oštrokopje koji se spominje u popisu bratima 1504. god., a pronađena mu je u crkvi sv. Tome nadgrobna ploča.

Po Jelićevu opisu druga matrikula (iz biblioteke Filippi) ima format 22 x 31 cm, sastoji se od osam kvaterna po osam folija, od kojih su prva dva neispisana. Korice su od drva pokrivenog crvenim baršunom, nekad sa srebrnim okovima, koji nedostaju.

Od fol. 1 do fol. 14v ispisane su kaligrafskim slovima gotice-humanistike pravila bratovštine raščlanjena u 63 poglavlja, a na foliju 15 nalazi se autentifikacija od 1. siječnja 1541. U usporedbi s tekstom pravila u prvoj knjizi ovaj je tekst ne samo obimniji nego i sadržajno bogatiji. U njemu je kodificirano sve ono što je životna praksa stvorila od sastavljanja pravila 1426. god. do 1540. god. Dužnosti bratovštine su sada veće. Oni se ne brinu samo za svoje članove nego i za siromahe i osuđenike na smrt. Odbor dvadesetpetorice naziva se »governaduri«, bratovština ima na plaći četiri kapelana od kojih glavni stanuje u kući vlasništva bratovštine, te dva đakona (*zagi*). Kodificirane su i stroge kazne za neizvršavanje dužnosti uže i šire uprave.

Jelić nije prepisao sav tekst pravila, nego samo naslove poglavlja. Jedino je prepisao poglavlje XXXX, gdje se govori o svećenicima, i poglavlje XXXXII, gdje se govori o njihovim dužnostima: »*Item hordinemo che li nostri chapelani siano tegnudi ogni uno la sua settimana debia celebrar la so messa in canto et li altri chapelani con li zagi responder in voxe alta et che vno di ditti chapelani qual servino la messa debba cantar la epistola et lo euangelio in canto in la nostra lingua materna et poi ogni domenega alla messa grande fur la confesion general al popolo come hordina la santa madre jezica.*« U tom poglavlju ističe se ono što se tražilo u odredbi od 23. XII 1453. (Matrikula Lantana, fol. 6v), s time što se kaže »na našem materinjem jeziku«, a ne »*in scavo*«.

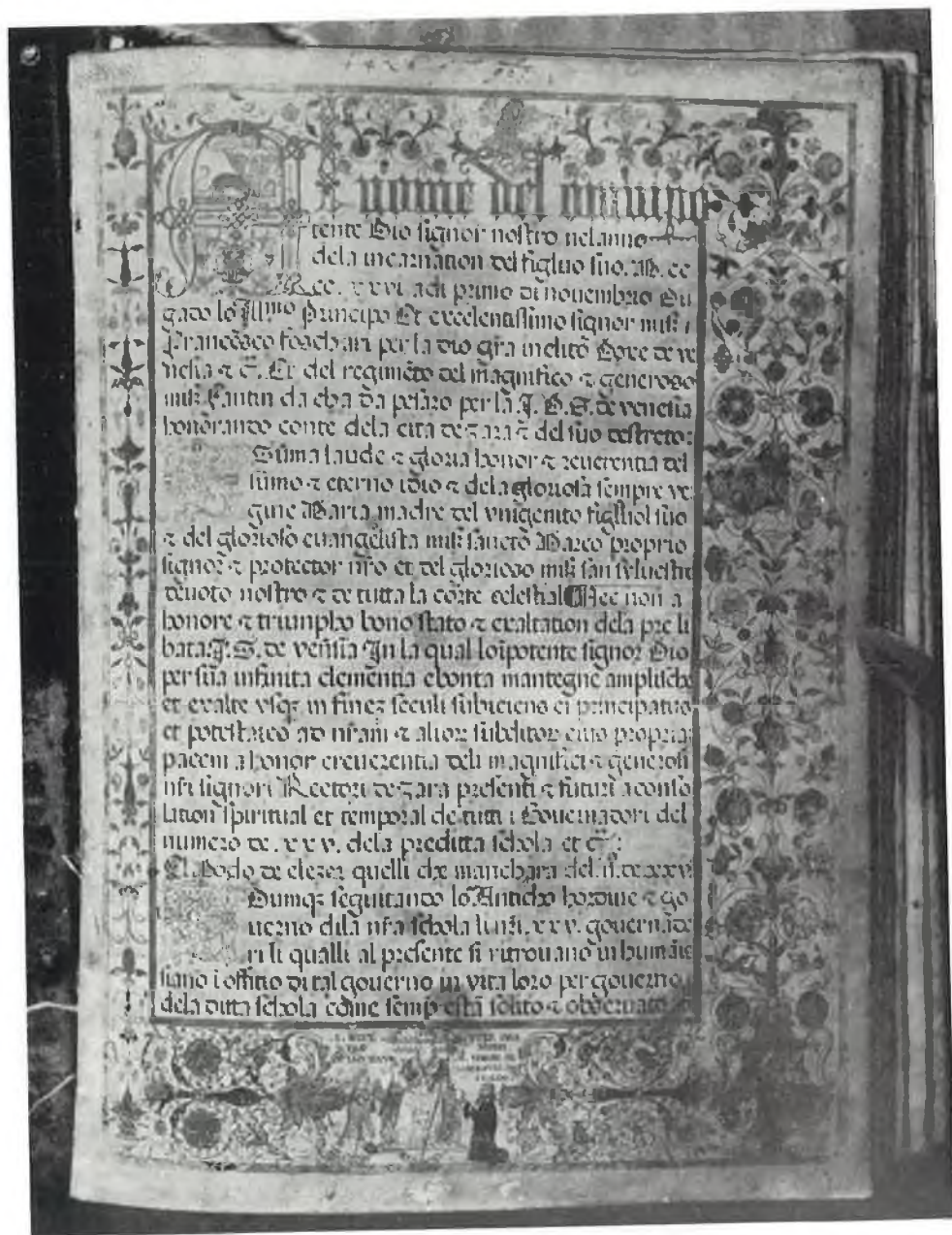
Jelić donosi i regeste na hrvatskom svih akata koji su upisani u tu knjigu matrikule, od ovjerenog prijepisa isprave o preseljenju koji je izvršio ninski kaptol 8. I 1419. do jedne dukale od 23. IX 1790. To su razni zaključci skupštine bratovštine i odredbe funkcionara mletačke vlasti.

Naslovna strana (fol. 1) matrikule posebno je zanimljiva. Poznajemo je po Jelićevoj fotografiji. Stranica je obrubljena bogatim slikanim renesansnim motivima i minijaturama. Na žalost Jelić nije ostavio opis, pa ne znamo koje su boje bile upotrijebljene. Tekst započinje datacijom, 1. XI 1426, kao i pravila u matrikuli Lantana, samo nije na latinskom nego na talijanskom. Prvi redak s tekstom »*Al nome del omnipo*« posebno je istaknut. Inicijal »A« ukrašen je pleternim motivima tanke vrpce, u gornjem dijelu prikazan je lav sv. Marka (grb Venecije) a u donjem karakteristični ornamentalni motiv renesanse, vaza iz koje izvire biljni motivi, u ovom slučaju loza s grozdovima. Slično je izrađeno i slovo »l«. Ostala slova tog retka imaju oblik dekorativne gotice (minuskule) s istaknutim frakturama. Unutar teksta postoje još dva manja inicijala »A« u crtežu renesansnih karakteristika, iako gotičke siluete. Nad slovima »del« prikazan je pelikan u gnijezdu, kako krvlju hrani mlade. Ispod njega prikazan je mali serafin, isto tako još dva lijevo i desno od njega. Unutarnji rub stranice, koji je po običaju uži, ispunjen je simetričnim renesansnim biljnim motivima. Desni, širi rub ima također renesansnu ornamentalnu »floru«. Ornament je simetrično komponiran na vertikalnu os koja izvire iz renesansne vaze s ručkama u desnom donjem uglu stranice. Sastavljen je od vegetabilnih elemenata: lišća, cvijeća, mo-granja, koji vise ili niču iz vrlo tankih i dugih peteljki koje se nemirno kolutaju strogo po pravilima simetrije. Donji rub je najvredniji. Između dvaju vrlo kompliciranih spleta biljnih motiva koji su komponirani po horizontalnoj osi simetrije, prikazana su tri ljudska lika. U središtu sjedi na monumentalnom prijestolju renesansnih osobina sv. Silvestar u papinskom ornatu, s pluvijalom i tijarom. U lijevoj ruci drži pastoral koji mjesto karakterističnog zavoja ima na vrhu ornamentiran križ, a desnom rukom blagoslivlja. Kod glave mu je natpis u rimskoj kapitali: S. SILVE - STER ORA / PRO NOBIS. Nalijevo vidi se lik svećenika koji kleči sa sklopljenim rukama, odjeven u misno ruho. Ima svijetlu dugu kosu i bradu. Nad glavom se čita PR LACVSINVS. Njemu simetrično kleči čovjek u tamnoj dugoj haljini, vjerojatno bratimskoj tunici. U sklopljenim rukama drži tamnu kapu (beretku). Ima dugu tamnu kosu i bradu i markantan nos. Nad njim piše: MO. SIMON OBLOSEROVIC GASTALDO. Crtež je vrlo siguran i ležeran. Radi se o ruci vještoga i talentiranog minijaturista. Osim svetačkog lika renesansnih karakteristika imamo pred sobom vjerne portrete dviju ličnosti, svećenika Lagusina i gastalda Šimuna Obloserovića.²⁰ Na nacrtanoj vrpci na podnožju svečeva prijestolja označena je godina MDXL, a na vrpci koja se ovija oko renesansne vaze u desnom donjem uglu stranice čita se: PRE / SBITER IO. / MVTIN . . . L . . . , što bez sumnje predstavlja potpis autora

²⁰ Šimun Obloserović spominje se u popisu zadarskih građana 1527. god. (S. Ljubljak, *Comissiones et relationes venetae*, I, Zagreb, 1876, str. 212.)

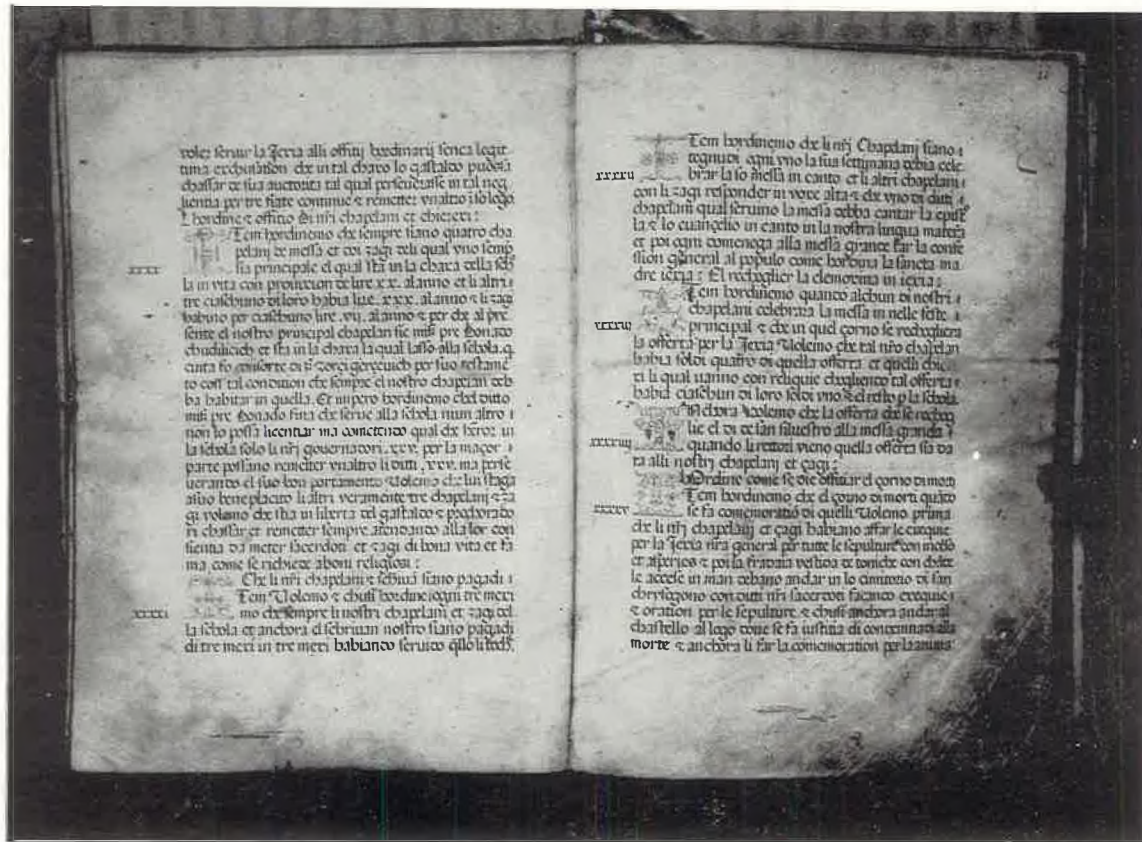
In tempo di un'annata bateso capitali
 e voluntade di 25 pinto fano
 In prima dogana che capitano capitali
 sono tenute a tucore e capitali
 i quali sono tenuti ogni di adis missi
 offesi in caso grande che doppo
 In seconda che sono tenute ogni lune adis
 missi a dante cura p' moza che dante
 sono capitali capitali e scado e andas
 rfa appozet p' sepulture
 In terza che sono tenute a benediz aqua
 e tute de nappizze quol che p' non adis gosi
 In quarta dollamo che sono tenute adis missi
 p' feste ordinate p' la 102a
 In quinta dollamo che ditte capitali sono
 tenute adis ogni dimingia e feste p' p'ncipali
 adis dimingia e p'ntola e feste ane scado
 In sesta dollamo che ditte e capitali
 sono tenute adis adis de napol una missa
 p' uno cad di san Gilvotto
 In setta dollamo che queste e capitali sono
 tenute adis e comenzando da dimingia ad obno
 adis p'ncipali tute e scado p' fuma missa
 In otta dollamo che capitali e queste e capitali
 che scada missa e 52 al ano p' p'ncipali
 In nona dollamo que queste page sono
 p'ncipali da missi 3 e 3 p' fuma missa
 che nolle de by adis nro capitali p' fuma
 missa obpeda

Matrikula kod obitelji Lantana. Dio pravila gdje se spominju dužnosti kapelana (fol. 6 v.)

D

potente Dio signor nostro nel anno
 dela incarnation del figlio suo. M. cc.
 lxxv. et vi. ad primo di nouembrio eu
 gacio lo Illmo pncipo Et excelentissimo signor mi:
 Francesco Foschani per la sua gra uelito Lore de re
 ncha & c. Et del requieto del magnifico & generoso
 mi: Fantin da eba da pelazo per la S. S. de venetia
 honorando conte dela cita de Zara & del suo castro:
 Summa laude & gloria honor & reuerentia del
 sumo & eterno idio & dela gloriosa sempre ve
 gine adara madre del vniuerso figliol suo
 & del glorioso euangeliista mi: santero adaro proprio
 signor & protector nro et del glorioso mi: san teluiche
 deuoto nostro & de tutta la corte celesthal. Mee non a
 honore & triumpho bono stato & exaltation dela pre li
 barta S. S. de venetia in la qual loipotent signor Dio
 per sua infinita clementia ebonta mantegne amplicta
 et exalte vsq: in fines seculi subiciens ei principatus
 et potestates no nram & alior: subditor: eius proprias
 pacem a honor reuerentia deli magnifici & generosi
 nri signori Rectori de Zara presenti & futuri a conso
 lation spiritual et temporal de nra i douinadori del
 numero de. x. v. dela preditta scola et c:
 Et docto de eleza quelli che manchara del. ii. de xxxv.
 Dumq: sequitand lo Ancho hozone & go
 uerno dila nra scola lunt. x. v. gouernato
 ri li qualli al presente si ritrouano in humile
 stano i officio di tal gouerno in vita loro per gouerno
 dela ditta scola come semp esta solito & obseruato

role: seruu la terra alli offitij beximari senza legitima eccubatione: e in tal caso lo castallo podesa dhaslar de sua auctorita tal qual pofe dante in tal neccia honna per tre sante commue e remene: vnaltro poble qd
L bordinio e offitio di nri chapelan et chierici:

xxxii

Tom bordinio che sempre siano quatro chapelanij de messa et di sagi reli qual vno semo sia principale el qual sta in la chaza della schola in vita con prouocacione de lare .x. anno et li altri tre castano in loro habitate .xxx. anno et li sagi habito per castano lire .vii. anno e per dx al pre. semo el nostro principal chapelan sic missi pre bonato chuducado et sta in la chaza la qual lato alla schola. q. cinto fo conuente di sagi q. d. c. per suo testame. to con tal conuencion che sempre el nostro chapelan ce ba habitato in quella. Et in pero bordinio chel tutto missi pre bonato suta che serue alla schola nun altro i non lo possi licentiar ma auuencano qual dx heroe in la schola solo li nri gesseratori. x. v. per la macer a parte possano conuente vnaltro li diti. x. v. ma per se uocanto el suo bono portamento uoleno che lui spaga sicut beneplacito li altri veramente tre chapelanij et sagi uoleno che sta in liberta tal castallo e padronato in chaslar et remene sempre auuencano alla lor conuencion di meter bexidon et sagi di bona vita et fa ma come se ridicee abouo religiosi:

xxxiii

Chel nri chapelanij e seruu siano pagadi i
Tom Tolono e chusi bordinio ogni tre meti mo de sempre li nostri chapelanij et sagi cel la schola et anchora di seruiant nostro siano pagadi di tre meti in tre meti babiano seruuato qlo litedi.

xxxiiii

Tom bordinio de li nri Chapelanij siano equitio ogni vno la sua settimana deca cele brar la so messa in canto et li altri chapelanij con li sagi responder in voce altra e che vno di ogni chapelanij qual serume la messa ceba cantar la epistola e lo euangelio in canto in la nostra lingua matra et poi ogni conuente alla messa grande far la confesion general al populo come bordinio la sancta madre terra: Et rediglier la deuocion in terra:

xxxv

Tom bordinio quando alcun di nostri chapelanij celebra la messa in nelle feste a principal e che in quel corno se redigiera la offerta per la terra Tolono che tal nro chapelan habia solo quatro di quella offerta: et quelli chierici li qual uanno con reliquie chaluento tal offerta habia castebun di loro sicut vno e di nri la schola in chaza uoleno che la offerta de se redigier lic et in tal situcho alla messa grande i quando li reuati uieno quella offerta fa da ra alla nri chapelanij et sagi:

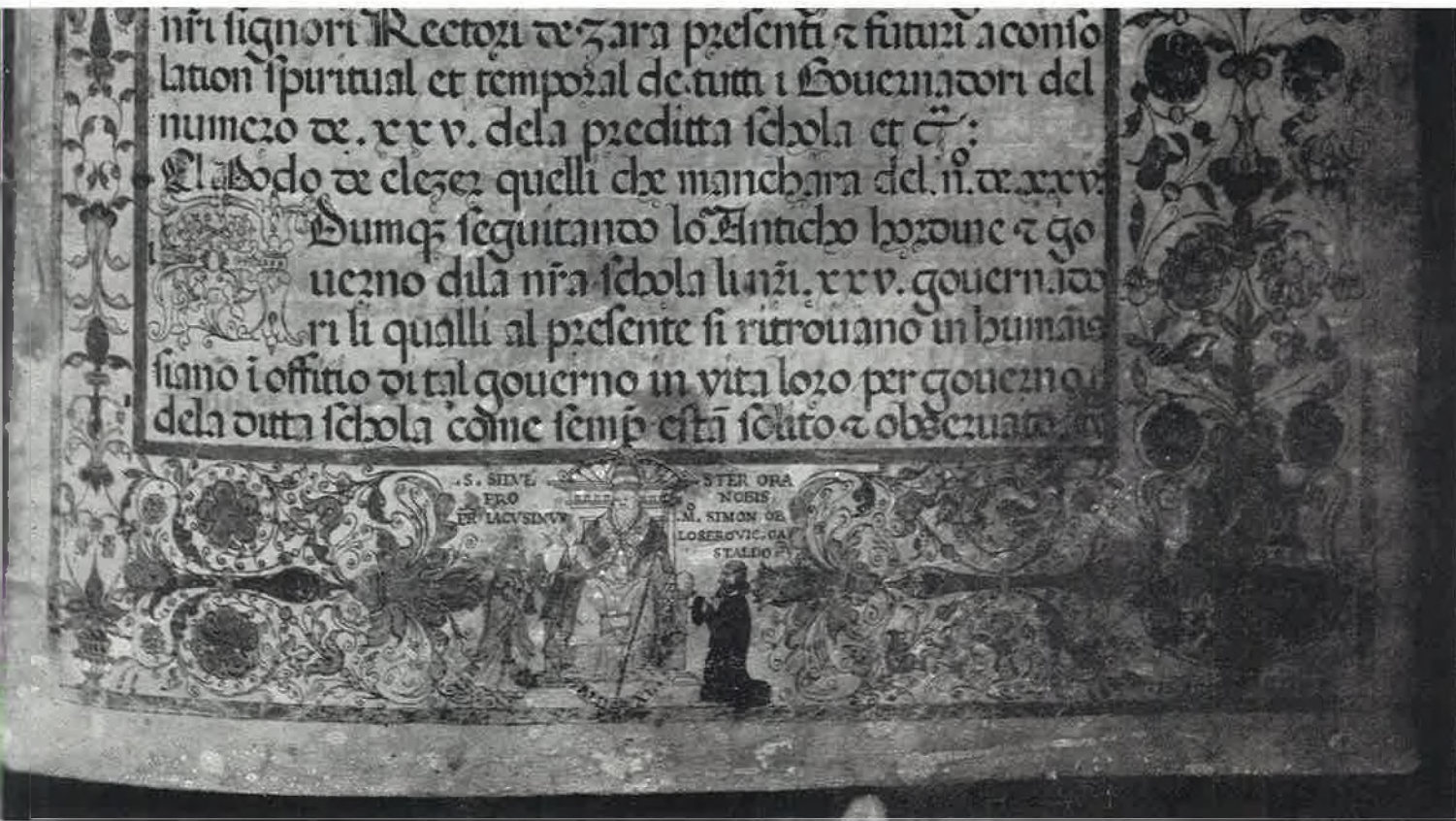
xxxvi

Lordine come se die offerar el corno d'auo

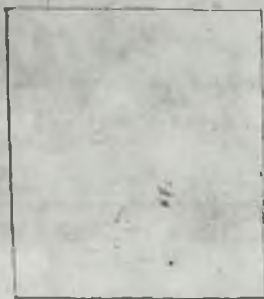
xxxvii

Tom bordinio che el corno di morto quando se fa conuencano di quelli Tolono prima che li nri chapelanij et sagi habiano offer le cecque per la terra nra general per tutte le sepulture con modo et seruuio e poia si uoleno ueluto se tomche con chiese se accese in man cebano andar in lo cimmito et san chuducadono con tutti nri sacerdoti faciano exequij e oracioni per le sepulture e chusi anchora gauda in chasfello al loco come se fa usanza di conuencano alla morte e anchora li far la conuencacion per la salute

Matrikula kod obitelji Filippi (fol, 10 v. i 11).

Matrikula kod obitelji Filipi. Detalj naslovne stranice s portretima.

Constantin Cessar Rim

schí, poglavica suita: poeble ue-
 lieho mnoštuo mucenichou vmo-
 ri, i po suib uladági suita: puch
 bres bogia raslicimi muchami
 pobi, izato gubom velichom od
 Bogga bi pozaren. I poeble gne-
 ga sue mnoštuo licharov, i mudar-

ceu nemogafce iliciti: tada poglavice criquene of-
 sut gnemu odlucisce: da tolicheo dieice gimafce poc-
 eblati doeble gedna locqua puna charui napunisse.
 Elchu charf teplu chada naag, Cessar ulize: tudie
 rane gubbe gnegoue clafse hote mochi ozdraitu. Postla
 nobi tada po cesarastuu gnegouu: i vechie od tri tisu:
 chia dieice bi priuedeno v grad Rimfchi: i poglavicam
 criquenim prichazani bisee. V dan tada odlucem: izlyu
 chi Constantin iz polace: i greduchi nato v tempal da
 charu ne osquargnena gimafese proliti. Izate tada
 suprot gnemu mnoštuo ren bres boia: che sue fraspote-
 nimi chostami, i snagimi parli: cinechi uapai, i chucan-
 ie, i proluanchi suze, prid gnim na pogliani prostar-
 nise.

scisse. I hotechi Costantin izaznati, za chi uzroč toliche
 ren plachascisse. I poz na tada da one xene bibu matere
 sinou' njih; chibse charu gimasse dotle proluati: doclesse locqua
 napuni, v čbu za uzroč licharie on gimasse uliti dasse opere.
 Tada Cesar uidechi takho nepodobnu stvar: izcinuichi sebe; da
 prid Bogom on gest tolichih grihou čbriuač: cholicho dicice bude
 chart osquarpati. Izapouida tada da stanu čbola na chibse uozasse.
 Ali gospodine simluisse na nas.

Vzduignuscisse zato Cesar, i zazuauči sinh, i rece: slücite
 mene duo:ane, i uas puče chi ocholo stogise. Tazda nate
 uoučle, suprotua nepriateghem ubogiu. tacho giesu emile
 da suachi giest čbriuač zachona: i glauom da guma platiti chi goder
 bi ubil choga ditichia. I ouo odluceno biše u bouu: da lice choga
 bzada nepochruua, mece, uoumichim nunaše bitti possicen da zdrau
 riuotom ostane. I ouo care priu v sinh nepriateghichih obliugeno:

Starokršćanski reljef s naknadno uklesanim gotičkim natpisom o oltaru sv. Silvestra i sv. Martina. (Početina spomen-ploče austrijskom caru Franji I.)

Relikvijar sv. Silvestra.

minijature i cijelog dekora stranice, svećenika Ivana Mutinellija. Ta mi ličnost nije poznata, ali vjerojatno će se po drugim radovima moći identificirati, jer se zaista očitovala kao vrijedan crtač minijaturist. Možda je on i pisar glavnog teksta matrikule, jer se među slovima često mogu sresti dekorativni vrlo fini zavoji od tankih niti, poput najtanjih zavoja među ornamentima obruba.

Na Jelićevoj fotografiji folija 10v i 11 vidimo da pojedina poglavlja počinju inicijalima istih renesansnih osobina kao i dva manja inicijala na naslovnoj stranici. Izrađeni su kao i oni samo grafički, tankim crtežom.

Jelić je u svojim bilješkama o matrikuli Filippi označio uz fol. 42 i 42v riječ »Žiće«. O kakvom se tekstu radi vidimo iz fotografija dviju strana tog folija. Prepisujem doslovno:

(f. 42): [C]onstantin Cessar Rimschi, poglauiça suita: pochle uelicho mnostuo muçenichou vmori, i po suih uladag[n]i suita: puch bres brogia rašliçimi muchami pobi, i zato gubom velichom od Bogga bi poraæn. I pochle gnega sue mnostuo licharof, i mudarçeu nemo-gasce isliciti: tada poglauiçe criquene of suit gnemu odluçisce: da toliche diççe gimasce pocchlatti dochle gedna locqua puna charui napunisse. U chu charf teplu chada naag Cessar ulize: tudie rane gubbe gnegoua dassé hote mochi ozdrauiti. Poslanobi tada po çessa-rastuu gnegouu: i vechie od tri tissuchia diççe bi priuedeno v grad Rimschi: i poglauiçam criquenim prihazani bisce. U dan tada odluçeni: izlizuchi Constantin iz polaçe: i greduchi nato v tempal da charu ne osquardnena gimassese proliti. Izaide tada suprot gnemu mnostuo xen bres broia: che sue sraspletenimi chossami, i snagimi parsi: çinechi uapai, i schuçanie, i proliuaiuchi suze, prid gnim na pogliani prostarf-

(42v): scisse. I hotech Costantin izaznati, za chi uzroch toliche xen plachascesse. I pozna tada da one xene bihu matere sinou onih; chihse charu gimasse dotle proliuati: dochlesse locqua napuni, v chu za uzroch licharie on gimasce ulistl dassé opere.

Tada Cessar uidechi tacho nepodobnu stvar: izcinuiuchi sebe; da prid Bogom on gest tolichih grihou chriuaç: cholicho diççe bude charf osquarniti. Izapouida tada da stanu chola na chihse uozasse.

A ti gospodine smiluisse na nas.

Vzduignufscise zato Cessar, i zazuausci suih, i recce: sliscite mene duorane, i uas puçe chi ocholo stogisc. Uazda nase uoische, suprotiua nepriategliem ubogiu tacho giessu cinile: da suachi giest chriuaç zachona: i glauom da gima platiti chi goder bi ubil chog ditichia. I ouo odluceno bisce u boiu: da lice choga brada nepochriuua, meçe uoinischim nimasse bitti possicen da zdrau xiutom oстане. Inouo çaiçe pria v sinih nepriateglschih obsluzeno:

I. PETRICIOLI

Tekst se prekida na dvije trećine stranice. Jelić nije zabilježio da su foliji tu izrezani. Teško je dokučiti uzrok tog prekida. Smatram da je taj hrvatski tekst zanimljiv, makar i tako fragmentaran. Zanimljiv i za lingviste i za povjesničare naše crkvene književnosti. To je početak legende o sv. Silvestru papi, suvremeniku cara Konstantina. Vjerojatno je prijepis iz one knjige legende o sv. Silvestru koja se spominje u inventaru bratovštine iz god. 1414. u matrikuli Lantana, o čemu je bilo riječi.

*
**

Kad sam odlučio da ovdje objavim podatke o tim dvjema, najvjerojatnije izgubljenim, matrikulama iz Zadra, nisam htio zaći u analizu pravila niti iznijeti čitav tekst koji je sam po sebi vrijedan i zanimljiv, nego sam se ograničio na to da istaknem samo njihovo kulturno povijesno značenje. U matrikuli Lantana, koju je Jelić opširnije obradio i prepisao sve osim odredaba predstavnika mletačke vlasti, nalaze se vrijedni podaci o umjetničkom inventaru, o obredima na narodnom jeziku i o prikazanjima, a u matrikuli Filippi, koju je Jelić samo površno obradio, naišli smo na djelo vrijednog renesansnog minijaturista koji je izradio i dva portreta, te na interesantan hrvatski tekst. Njihovu vrijednost suviše je isticati.

Nadam se da će ovi podaci privući pažnju i drugih stručnjaka i da će se pružiti prilika da se objavi i cijeli tekst Jelićevih prijepisa i regista obiju matrikula.

Ivo Petricioli: DUE MATRICOLE DELLA CONFRATERNITA
DI SAN SILVESTRO A ZADAR

Riassunto

L'autore tratta due codici, custoditi nelle biblioteche delle famiglie zaratine Lantana e Filippi; è ignota però la loro sorte durante la Seconda guerra mondiale. Sono stati sottratti alla dimenticanza dall'archeologo e storico Luka Jelić, il quale trascrisse la maggior parte dei detti codici e fotografò le pagine più salienti già prima della Prima guerra mondiale. Grazie alla gentilezza dell'amministrazione del Museo Archeologico di Split, dove si conserva l'eredità di Jelić, l'autore poté prendere atto delle copie e delle fotografie.

La prima matricola, custodita dalla famiglia Lantana è dell'anno 1426. Contiene i regolamenti della confraternita dello stesso anno e le disposizioni complementari annesse dall'assemblea della confraternita nel corso del XV secolo. Una delle disposizioni impone ai cappellani di servirsi della lingua croata nelle letture del vangelo, delle epistole, delle confessioni e dei testi passionali nel periodo pasquale. La stessa matricola comprende pure l'interessantissimo inventario della confraternita dell'anno 1414; l'autore accenna agli oggetti più preziosi. Oltre all'elenco delle reliquie, sono annoverati gli oggetti usati durante la cerimonia (le icone, gli ornamenti dell'altare, gli indumenti liturgici indossati dai membri). Sono molto interessanti il costume e la maschera di Guida, il che testimonia che i membri della confraternita mettevano in scena le sacre rappresentazioni. Dei reliquiari, fino ad oggi è conservato il reliquiario-busto di San Silvestro; perciò l'autore fornisce a parte i dati concernenti il tale reliquiario. È dell'anno 1367. Fu elaborato dagli orefici Melša e Radoslav da Kotor. La mitra del busto fu rifatta in tiara nel 1402, quando castaldo della confraternita fu il lapicida Martin. Questo castaldo è menzionato in un documento dello stesso anno con il soprannome di »Jasuaga«. Anche nel registro dei membri della confraternita incluso nella menzionata matricola figura »Martin Jasuaga«. Probabilmente si tratta del medesimo »Maistro Martin«, il quale costruì l'altare a San Silvestro e Martino; un'iscrizione recentemente rinvenuta lo attesta. La maggior parte dei nomi e dei soprannomi dei membri della confraternita elencati nella matricola dal 1410 al 1504 è croata; l'autore espone i più significativi.

La seconda matricola, custodita dalla famiglia Filippi è dell'anno 1540. Pure questa comprende i regolamenti della confraternita, esposti, però, in maniera più dettagliata che nella prima matricola. Il fronte-

I. PETRICIOLI

spizio è sfarzosamente decorato con gli ornamenti rinascimentali; l'orlo inferiore porta una preziosa miniatura con l'efigie di San Silvestro e i ritratti del castaldo e di un prete. Vi è conservata pure la firma del miniatore: Presbiter Iohannes Mutineli. Nel foglio 42 c'è un testo croato — l'inizio della leggenda di San Silvestro, riportante l'episodio della malattia dell'imperatore Costantino.